

Gras is om in te liggen, deel 38

John Bruinsma

Wilgen, 1

Zoals ons lezertje allang begrepen heeft, gaat deze rubriek niet over de soorten die we (menen goed te) kennen. Net zo min schrijven we over de soorten die we niet kennen - en die zijn er meer dan menige argeloze Venkraai-lezer zou kunnen vermoeden! We schrijven vooral over datgene waar we zojuist achter gekomen zijn: de voor-ons-nieuwigheidjes.

Zo hebben we ons tot heden verre gehouden van de Wilgen (*Salix*) en ook deze afleveringen zullen er weinig Wilgen-raadsels worden opgelost. Deze keer zal het gaan over twee soorten waaraan een aantal problemen in het wilgenonderzoek aardig te illustreren zijn.

De twee -redelijk goed te onderscheiden- 'soorten' over wie ik het wil hebben zijn

Duitse dot *Salix dasyclados*

Katwilg *Salix viminalis*

Katwilg hoort tot de vrij algemene wilgen in onze regio. Afgelopen zomer leerde ik de Duitse dot wat beter herkennen, en zo waar: zij bleek veel algemener te zijn dan ik dacht, zowel in onze regio als bijvoorbeeld in West-Brabant. Nu is het zo dat van de Duitse dot alleen vrouwelijke planten bekend zijn. Vermoedelijk zijn alle planten van de Duitse dot nakomelingen van één ouder. Alle struiken zijn dus stekken. Het is verbazingwekkend dat je Duitse dot ook aantreft waar zij haast zeker niet is aangeplant, eerder op plekken waar zij 'in de weg staat', bij voorbeeld langs en in greppels.

Katwilg en Duitse dot zijn beide struikvormige wilgen, eventueel kleine bomen. Beide soorten zijn te herkennen aan hun lange bladeren met omgekrulde bladrand en flink behaarde bladonderkant. Zie figuur 1 en 2.

Voor het verschil tussen beide 'soorten' zijn de volgende eigenschappen van belang. Zie wederom de tekeningen:

	Duitse Dot	Katwilg
bladbreedte	2-3 cm	½-1½ cm
bladlengte/breedte	4-7x	7-20x
behangende einde v.d. twijg	grauw of zwartachtig, dicht en blijvend	grijsachtig, spoedig verkalend en geel
lijsten op het kale hout	aanwezig	afwezig

Tot zover geen problemen, maar nu komt het:

steunbladen: Van der Meijden	lancetvormig, spoedig afvallend	lancetvormig, spoedig afvallend
Meikle	oortvormig, 2-3x zo lang als breed, toegespitst, getand, sikkelvormig	vrijwel gelijk aan Van der Meijden
Rulkens	vrij groot en in tweeën gespleten	vrij lang en smal, vaak iets gekromd

In het herbarium van het Milieu Educatie Centrum zijn er van Duitse dot steunblaadjes à la Meikle: groot en krom, en à la Rulkens: tweetoppig, zelfs aan één twijg. Zo lang en smal als Van der Meijden ze ziet, zie ik alleen bij de laatste blaadjes van het seizoen. Ook van het 'spoedig afvallend' heb ik het idee dat dat wel meevalt: tot zeker eind september waren er nog volop steunblaadjes aan Duitse dot. Misschien reden om enige vraagtekens te zetten bij de steunblad-kenmerken in Van der Meijden 1990, p. 86, en zeker reden om het aanstaand bloeiseizoen goed te kijken.

Bastaard?

Duitse dot wordt geacht een bastaard te zijn van drie ouders: Boswilg x Grauwe wilg x Katwilg (*Salix caprea* x *cinerea* x *viminalis*). Hoe ontstaat dat idee?

Als ik de ervaring met de Berkensoorten (zie Gras... nr 32) overplant naar deze wilgen, is het leven van een taxonoom tamelijk eenvoudig. Je ziet een wilg met een beetje eigenschappen van de een, een beetje eigenschappen van de ander..., van nog een ander en voilà: de idee is geboren:

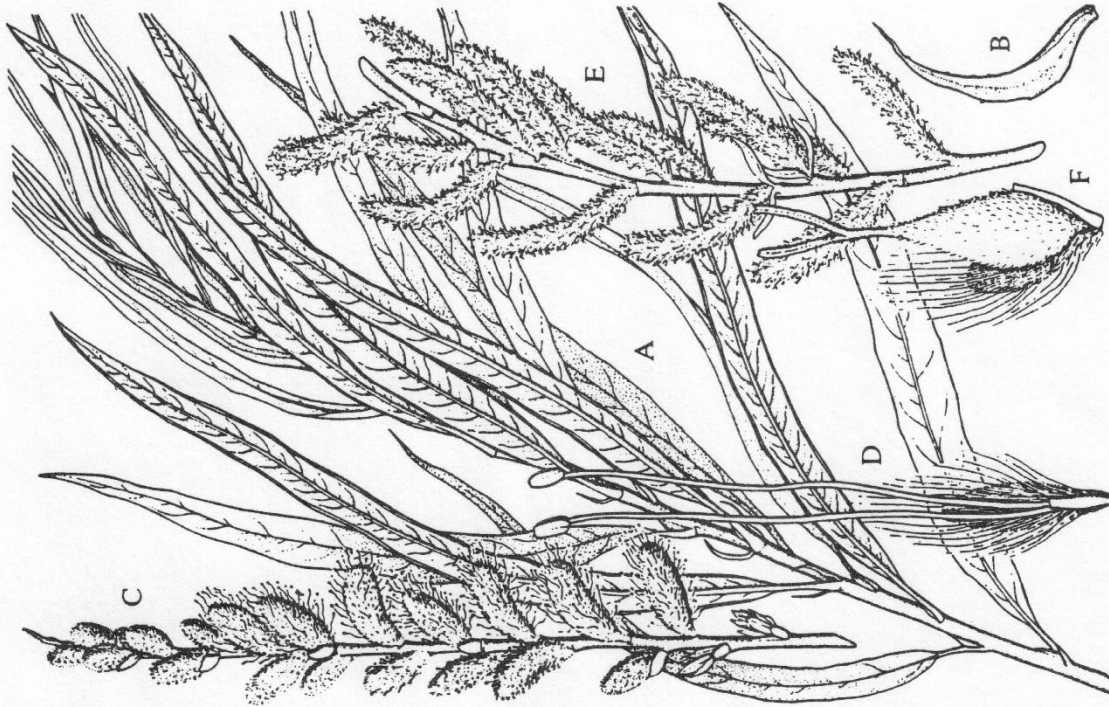

fig. 2. Katwilg (*Salix viminalis*). A: bladeren x 2/3; B: steunblad x 4; C: ♂ katjes x 2/3; D: detail x 8; E: ♀ katjes x 2/3; F: detail x 8. (uit Meikle 1984)

fig. 1. Duitse dot (*Salix dasyclados*). A: bladeren x 2/3; B: geschilde twijg; C: katjes x 2/3; D: detail x 8. (uit Meikle 1984)

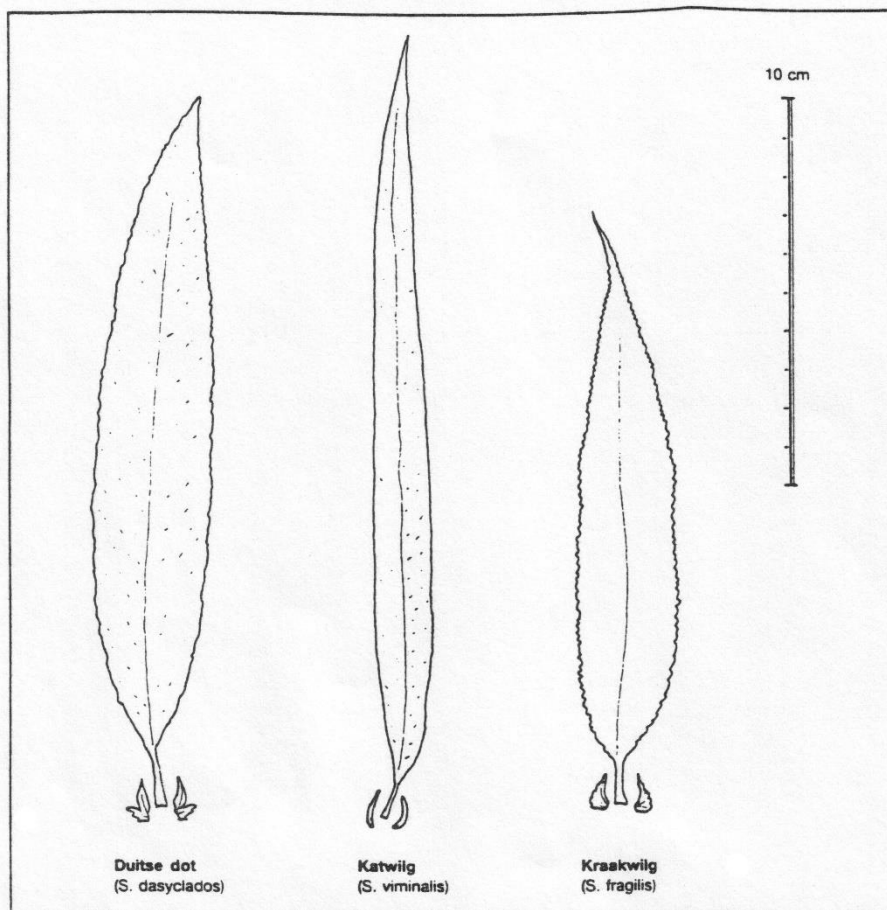

fig. 3. Enige bladeren + steunblaadjes van wilgen (uit Rulkens 1987 1).

Duitse dot heeft:

- lange ingerolde bladeren die aan de onderkant blijvend sterk behaard zijn. Katjes nogal aan het eind van de takken ---- dat zijn genen van Katwilg
- verspreide, onregelmatige lijsten, blijvend behaarde twijgen, tamelijk grote steunblaadjes ---- dat zijn genen van Grauwe wilg
- breed blad ---- dat zijn genen van Boswilg

In het verhaal van de Berken bleek dat wat je in het veld alsmaar meende te zien: overgangsvormen/bastaarden tussen twee soorten, bij genetisch onderzoek heel anders uitpakte: een tamelijk onveranderlijke soort (Ruwe berk - *Betula pendula*) en een tamelijk veranderlijke soort (*Betula pubescens*). De 'overgangsvorm' hoort dus binnen de beschrijving van Zachte berk. Zou zoiets bij de Duitse dot ook opgaan? Ik stelde deze vraag aan de enige man in mijn vriendenkring die zijn boterham met wilgen verdient. Hij wist het niet, maar hij kon het zich wel voorstellen dat het mogelijk was. Tja, dat konden al die berkenkijkers ook.

Kortom, voor de liefhebber lijkt me dit een leuk probleem. Wie er zin in heeft zou eens in de literatuur moeten duiken.

Literatuur

- Meijden, R. van der(1990). Heukels' Flora van Nederland. 21e druk, Wolters-Noordhoff, Groningen.
- Meikle, R.D.(1984). Willows and poplars of Great Britain and Ireland. BSBI-handbook no 4. Botanical Society of the British Isles. London. Duitse dot wordt hier beschreven onder de naam *Salix x calodendron* Wimm.
- Rulkens, T.(1987,1). Wilgensoorten I. Herkenning in de zomer. Bosbouwvoorlichting 4, juni.
- Rulkens, T.(1987,2). Wilgensoorten II. Herkenning in de winter. Bosbouwvoorlichting 4, december.

fig.1. Duitse dot (*Salix dasyclados*). A: bladeren x 2/3; B: geschilde twijg; C: katjes x2/3; D: detail x8. (uit Meikle 1984)

fig. 2. Katwilg (*Salix viminalis*). A: bladeren x 2/3; B: steunblad x 4; C: _ katjes x 2/3; D: detail x8; E: _ katjes x 2/3; F: detail x 8. (uit Meikle 1984)

fig. 3. Enige bladeren + steunblaadjes van wilgen (uit Rulkens 1987,1).